

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

генерал-майор В.В. БАЛАБІН
“22” 11 2013 р.

ПРОГРАМА
комплексного державного екзамену
курсантів четвертого курсу Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Напрямок підготовки: 6.030201 “Міжнародні відносини”

ПОГОДЖЕНО

Заступник начальника Військового
інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка з
навчальної роботи

полковник

“18”

В.Л. КИРИК
2013 р.

Розглянута та ухвалена на засіданні
Вченої ради Військового інституту
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Протокол № 3 від 21.11 2013 р.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вивчення навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний державний екзамен має за мету опанування майбутніми офіцерами теоретичними знаннями та практичними навичками у галузі міжнародного співробітництва Збройних Сил України.

В результаті вивчення навчальних дисциплін “Міжнародні відносини та світова політика”, “Міжнародне військове співробітництво у військовій сфері” та “Тактика” курсанти повинні

знати:

- види правових відносин в українському законодавстві;
- основні сучасні концепції правової держави;
- особливості застосування експертних оцінок при дослідженні міжнародних відносин;
- теоретичні основи міжнародних відносин та міжнародної безпеки;
- концептуальні основи та технології організації підготовки та проведення міжнародного співробітництва
  - міжнародне військове співробітництво в форматі двостороннього, багатостороннього та з військовими структурами міжнародних організацій;
  - історію та основні засади зовнішньої політики України;
  - аспекти європейської інтеграції України;
  - тенденції воєнно-політичної інтеграції та трансформації воєнно-політичних союзів;
  - вимоги керівних документів щодо організації і ведення міжнародного співробітництва;
  - структуру збройних сил країн, що вивчаються, системи комплектування особовим складом, порядок проходження служби;
  - характеристики сучасного загальновійськового бою, його сили та засоби, основи бойового застосування механізованих (танкових) підрозділів, їх організацію та озброєння, основи дій в обороні та наступі, при пересуванні та розташуванні на місцевості;
  - основи бойової та мобілізаційної готовності підрозділами та частинами, їх управління та всебічного забезпечення;
  - основні характеристики тактичних підрозділів розвинених держав світу.

уміти:

- застосовувати на практиці вимоги керівних документів щодо підготовки та ведення міжнародного співробітництва;
- вести роботу щодо збору, обробки та аналізу інформації із застосуванням сучасних інформаційних систем та технологій;
- оформляти документи згідно вимогами штабної культури та нормативів службового діловодства;
- розробляти інформаційні та інформаційно-аналітичні документи щодо організації міжнародного військового співробітництва;
- володіти основами застосування технологій організації і здійснення міжнародного військового співробітництва;

- володіти методологією оцінки соціальних верств населення, національних меншин, етнічних груп, релігійних конфесій, впливових організацій, політичних партій та рухів;
- охарактеризувати збройні сили країни;
- користуватися інформаційно-аналітичною системою, довідковою літературою;
- організувати та проводити військово-наукову та виховну роботу.
- наносити тактичну обстановку на робочу карту, складати картки вогню, розробляти та оформлювати бойові накази
- організувати ведення механізованим відділенням та взводом оборонного на наступного боїв, дії підрозділів на контрольно-пропускних пунктах, спостережних постах, при патрулюванні

II. ЗМІСТ ПРОГРАМ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

1. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

навчальної дисципліни “МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА”:

Зміст програми навчальної дисципліни “Міжнародні відносини та світова політика” полягає в тому, що вона дозволяє курсантам з урахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду вивчити історію і сучасний стан міжнародної та європейської безпеки як результат відносин міжнародних урядових і неурядових організацій.

Теоретичні основи навчальної дисципліни складають: сутність і зміст міжнародної і європейської безпеки; ялтинсько-постдамська система безпеки; трансформація системи міжнародної безпеки у пост – біполярну еру; сутність і зміст нової стратегічної концепції” НАТО (2010); сучасні тенденції, головні виклики, перспективи розвитку відносин України з державами СНД.

Тема 1. Післявоєнне врегулювання: його особливості в Європі та на Далекому Сході.

Основні рішення держав антигітлерівської коаліції з питань повоєнного мирного врегулювання. Антифашистський потенціал співробітництва в Європі. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі. Московська нарада міністрів закордонних справ СРСР, США і Великої Британії. Участь України у розв'язанні міжнародних проблем поза ООН. Паризька конференція 1946 року. Мирні угоди 1947 року з колишніми союзниками Німеччини. Територіальні зміни у Європі після другої світової війни. Проблема Трієсту. Дунайська конференція. Проблема Австрії в післявоєнних міжнародних відносинах. Державний договір з Австрією.

Особливості розстановки сил на Далекому Сході після капітуляції Японії. Питання про зайняття радянськими військами Курильських островів. Радянсько-американські розходження у питанні окупації і післявоєнного управління Японією. Створення Далекосхідної комісії та Союзної Ради для Японії. Конституція Японії 1946 року. Конференція у Сан-Франциско 1951 року і підписання мирного договору.

Тема 2. Початок "холодної війни" та становлення біполярної структури міжнародних відносин.

Обставини виникнення терміну "холодна війна". Проблема хронологічних рамок "холодної війни". Причини "холодної війни". "Холодна війна" як специфічна форма конфронтації. Ідеологічні та воєнно-політичні чинники конфронтації. Зіткнення месіанських ідеологій. Формування "образу ворога" Ядерний фактор. Абсолютизація військово-силових методів регулювання міждержавних стосунків. "Балансування на грані війни" як сутність "холодної війни".

Промова Сталіна на зборах виборців у Москві (лютий 1946 року). Промова У.Черчилля у Фултоні (березень 1946 року). Курс СРСР та США на закріплення своєї присутності та впливу в Європі та Азії. Доктрина "стримування". Мілітаризація США і СРСР. "Доктрина Трумена". "План Маршала". Паризька нарада міністрів закордонних справ. Паризька конференція. Утворення ОЕСС. Створення КОКОМ. Реакція СРСР. Утворення Комінформу. Створення РЕВ. "Саттелізація" країн Східної Європи.

Берлінська криза (1948 р.) як перша криза епохи "холодної війни". Розкол Німеччини та Європи, перетворення "холодної війни" у домінуючий фактор світової політики.

Становлення блокового протистояння. Проблема безпеки у західній Європі. Європейські та атлантичні концепції безпеки. Дюнкеркський договір. Брюссельський пакт та створення Західного Союзу. Посилення позицій атлантистів. Пропозиції Канади та Британії. Позиція США. Резолюція Ванденберга.

Підготовка та укладення Північноатлантичного договору. Реакція СРСР. "Закон про взаємну допомогу". "Закон про взаємне забезпечення безпеки". Конвенція "Про статус збройних сил - учасниць НАТО". Створення інфраструктури НАТО. Спроби СРСР домогтись розпуску НАТО та пропозиція про вступ до НАТО. Доктрина "визволення". Поправка Керстена.

Курс на консолідацію Західної Європи на основі реінтеграції ФРН у європейські та атлантичні структури. Включення ФРН у НАТО та Західноєвропейський союз. Реакція СРСР. Денонсація союзницьких договорів воєнного часу з Британією та Францією. Створення Організації Варшавського договору. Завершення структурного закріплення блокової біполярності.

СРСР: прихід до влади М.Хрущова та перегляд зовнішньополітичних установок сталінізму. Випробовування водневої бомби та створення в СРСР міжконтинентальних балістичних ракет та штучного супутника Землі. Зусилля М.Хрущова по відтворенню "духу Ялти" та їх невдача.

Тенденції прагматизму в американській політиці при другій адміністрації Д.Ейзенхауера. Доктрина "обмеженої війни". Проблема партнерства та конфронтації в радянсько-американських відносинах. Гонка ядерних озброєнь та регіональні конфлікти. Кризова форма конфронтації Заходу та Сходу у другій половині 50-х – на початку 60-х років та її особливості.

Радянсько-американські переговори на вищому рівні в Вашингтоні 1959 р. Підготовка Паризької конференції 1960 р. на вищому рівні та її зрив. Карибська криза як кульмінація "балансування на грані війни". Уроки Карибської кризи.

Тема 3. Німецька проблема в міжнародних відносинах.

Політика провідних держав з німецького питання. Об'єднання західних зон окупацій. Розкол Німеччини. Берлінська криза 1948 року. Утворення ФРН і НДР. Боннський і Паризький договори 1952 року. Проект Європейського оборонного співтовариства та його невдача (1954). "План Шумана". "План Плевена". Договір про утворення Європейського об'єднання вугілля та сталі. Курс СРСР на будівництво соціалізму в НДР; його наслідки для увічнення розколу Німеччини. "План Ідена". Паризькі угоди 1954 року. Вступ ФРН до НАТО. "Доктрина Хальштейна". Встановлення дипломатичних відносин між СРСР та ФРН. Німецьке питання у другій половині 50-х років. Берлінська криза 1958-1961 років. Існування двох німецьких держав, відсутність мирного договору і напруженість в центрі Європи. Будівництво Бонном "особливих відносин" з НДР. Економічні позиції НДР на сході Європи і політичний застій. Незгода керівників НДР з "перебудовою" в СРСР. Проблема еміграції німців з НДР до ФРН. Відкриття кордону між Угорщиною і Австрією і відгук в НДР. Криза в НДР і руйнування "берлінського муру" (1989 р.). Рішення новообраного уряду об'єднатися з ФРН.

Переговори канцлера Г.Коля в СРСР про умови об'єднання. Договір "2+4" відносно Німеччини як "еквівалент" мирного договору. Об'єднання Німеччини. Кінець протистояння в центрі Європи.

Німецьке врегулювання і зникнення причин існування "ялтинсько-потсдамської системи". Нова обстановка на сході Європи в результаті виведення радянських (російських) військ з країн - колишніх членів ОВД і Німеччини (1994 р.).

Тема 4. Початок процесу деколонізації. вихід країн, що визволилися, на міжнародну арену.

Передумови розвитку національно-визвольного руху. Криза колоніалізму. Перша хвиля деколонізації. Особливості в підходах США, Франції та Великої Британії до відношень з залежними країнами та колоніями. Співвідношення комуністичної ідеології та націоналізму. Бандунгська конференція країн Азії та Африки (1955 р.). Поміркована та радикальна течії у національно-визвольному процесі. Перехід СРСР на позиції підтримки ведучих країн Азії та Африки. "Третій світ". Становлення руху афро-азіатської солідарності. Країни, що звільнилися, як новий фактор міжнародних відносин.

Тема 5. Діяльність ООН в умовах розгортання "холодної війни".

Утворення ООН. Конференція в Сан-Франциско. Ухвалення Статуту ООН. Розгортання діяльності ООН в умовах "холодної війни". Статутні основи миротворчої діяльності. Народження операцій ООН з підтримання миру.

Перші операції ООН і їх досвід. ООН та арабо-ізраїльський конфлікт. Створення надзвичайних сил ООН. Операція ООН в Конго.

ООН і перші кроки в галузі роззброєння. Комісія з атомної енергії. Сутність плану Баруха. Формування механізму ООН з питань роззброєння. Досягнення в окремих аспектах роззброєння, отримані під егідою ООН. Договір про Антарктиду (1959 р.).

ООН і боротьба проти колоніалізму. Міжнародна система опіки ООН. Боротьба в ООН навколо проблеми деколонізації. Прийняття Декларації про

надання незалежності колоніальним країнам і народам. Історична роль ООН у створенні правової основи в галузі прав людини. Загальна Декларація прав людини (1948 р.) і її значення.

Тема 6. СРСР та США у процесі трансформування глобальної системи міжнародних відносин

Стан радянсько-американських відносин на рубежі 50-60-х рр. Підписання першої угоди про співробітництво в галузі науки, культури, техніки і освіти. Офіційний візит в США Голови Ради Міністрів СРСР М.Хрущова, його наслідки. Зрив Наради глав урядів СРСР, США, Великої Британії та Франції в Парижі.

Зміни у зовнішньополітичному курсі США після приходу до влади адміністрації Дж.Кеннеді. Зустріч президента США і глави радянського уряду у Відні (червень 1961 року). Карибська криза. Розвиток та принципи її врегулювання. Особливості посткризового американо-радянського протистояння другої половини 60-х рр. Перші спроби обмеження озброєнь.

Прискорення гонки стратегічних озброєнь з обох сторін. Прихід до влади Л.Джонсона. Вплив розширення військового втручання США у війну у В'єтнамі на радянсько-американські відносини.

Обрання Р.Ніксона президентом США. Формування військово-стратегічного паритету СРСР та США. Початок переговорів про обмеження стратегічних озброєнь (ОСО-1) в Гельсінкі та Відні. Зустрічі на вищому рівні керівників СРСР і США в 1972 році і створення політичної та договірно-правової засад американо-радянського співробітництва. “Основи взаємовідносин між СРСР та США”. Підписання Договору про обмеження систем протиракетної оборони (ПРО) і Тимчасової угоди про деякі заходи в галузі обмеження стратегічних наступальних озброєнь (ОСО-1). Рівень та основні напрямки радянсько-американського співробітництва під час розрядки міжнародної напруженості. Признаки коопераційності у відносинах СРСР-США. Поправка Джексона-Веніка. Радянсько-американські економічні та торговельні відносини в 70-ті роки.

Початок відходу від політики розрядки в американо-радянських відносинах. Прихід адміністрації Дж.Картера до влади. Причини ускладнення позитивного розвитку відносин між СРСР і США. Підписання Договору ОСО-2 та проблема його ратифікації. Вплив конфліктів у “третьому світі” в 1979 році на остаточний відхід від політики розрядки в американо-радянських відносинах. Вступ радянських військ в Афганістан (1979 р.) та його вплив на радянсько-американські відносини.

Тема 7. Становлення політики розрядки в Європі та зміцнення європейської безпеки (60 - початок 70-х рр.)

Відносна стабілізація в Європі. Підвищення ролі Західної Європи в міжнародних відносинах. Курс Франції на розрядку та співробітництво від Атлантики до Уралу. Візит Ш.де Голля до СРСР 1966 р. Візит президента Франції Ж.Помпіду до Москви й підписання Радянсько-французької декларації від 13 жовтня 1970.

“Нова східна політика” ФРН. Підписання Московського договору між СРСР і ФРН (1970 р.) та договорів ФРН з ПНР, НДР, ЧССР. Підписання Чотирьохсторонньої угоди по Західному Берліну.

Проблема європейської безпеки в діяльності ОВД та НАТО. Ініціатива щодо початку підготовчої роботи по організації загальноєвропейської наради з безпеки й співробітництва. Будапештський самміт ОВД 1969 року. Реакція США і західноєвропейських країн. Декларація Брюссельської (1969 р.) сесії Ради НАТО. Брюссельська сесія Ради НАТО (1971 р.): конкретне обговорення порядку денного майбутньої наради. Боннська сесія Ради НАТО (1972 р.) і рішення щодо участі західних країн у багатосторонніх консультаціях з підготовки загальноєвропейської наради.

Практична діяльність з підготовки Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Перший етап наради в Гельсінкі (1973 р.) – проекти документів. Другий етап наради (Женева 1973-1975 рр.). Створення Координаційного комітету та комісій (“кошиків”). Заключний етап НБСЄ (1975 р.) у Гельсінкі. Зміст Заключного Акту НБСЄ в Гельсінкі. Труднощі з реалізацією ряду рішень Гельсінської наради. Белградська зустріч представників країн-учасниць НБСЄ. Проблема захисту прав людини. Домовленість щодо проведення наступної зустрічі в 1980 р. в Мадриді. Проблема розрядки міжнародної напруженості у відносинах країн Заходу та Сходу. Криза розрядки та країни Західної Європи. Модернізація СРСР своїх ракет середньої дальності в Європі та “подвійне рішення” НАТО. Проблема скорочення звичайних озброєнь у Центральній Європі.

Тема 8. Проблема контролю над озброєнням та роззброєння (60-80-ті роки ХХ століття).

Гонка озброєнь та спроби її призупинення на рубежі 50-60 рр. Московський договір про припинення випробувань ядерної зброї у трьох середовищах (1963 р.). Проблема створення зон, вільних від ядерної та ракетної зброї. “План Рапацького”. Конвенція про заборону розробки і виробництва бактеріологічної та токсичної зброї (1972). Договір про заборону розміщення ядерної зброї на дні морів та океанів (1971). Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968), інші угоди про стримування озброєнь. Проблема обмежень стратегічних озброєнь. Угода ОСО-1 та договір про ПРО. Договір про ОСО-2. Початок переговорів про заборону хімічної зброї. Заходи зміцнення довіри у військовій сфері.

Курс США на реалізацію СОІ та перспектива порушення існуючих угод з роззброєння. Загроза СРСР збільшити кількість наступальних ракет. Вчені про загрозу “ядерної зими” і “ядерної ночі”.

Відновлення переговорів про РСМД. Проблема ракетної зброї Великої Британії і Франції. Розміщення радянських ракет в ЧССР та НДР.

Вплив політики “відкритості” на радянську позицію з питань контролю за виконанням угод з роззброєння. Згода СРСР на інспекції своєї території і прорив у ході переговорів в другій половині 80-х років.

Договір про РСМД (1987 р.) та його принципове значення. Початок руху на переговорах про заборону хімічної зброї. Перехід від обмеження до скорочення наступальних ракетних озброєнь. Договір СНО-1.

Проблема накопичення звичайних збройних сил в Європі. Розширення кола учасників переговорів у 1986 році. Озброєння і персонал, “європейські фланги”. Підписання договору про звичайні збройні сили в Європі (1990 р.).

Проблема збереження режиму нерозповсюдження ядерної зброї. Регулярні конференції країн-членів ДНЯЗ. Збільшення числа “порогових” держав.

Тема 9. Розпад колоніальних систем. країни, що визволилися, в світовій політиці 60-80-х років ХХ століття.

Декларація про деколонізацію в ООН. Друга і третя хвилі деколонізації. Становлення ідеології та практики Руху неприєднання. Перша конференція країн, що не приєдналися у Белграді (1961 р.). Структурне оформлення та еволюція Руху Неприєднання. Глобально-політичний зміст національно-визвольної хвилі. Перетворення "третього світу" на поле боротьби між Сходом та Заходом. Створення осі “Північ-Південь”. Проблема Нового міжнародного економічного порядку.

Здобуття незалежності залишками колоніальних територій. Проголошення держави Зімбабве.

Проблема Намібії. Роль ООН як центру мобілізації міжнародних зусиль проти окупації Намібії Південно-Африканською Республікою.

Продовження громадянських війн в Анголі, Ефіопії і Сомалі. Участь СРСР і Куби в цих війнах з метою підтримки “соціалістичної орієнтації”.

Курс США і ПАР на виведення кубинського контингенту з Анголи. Згортання кубинської і радянської участі в подіях в Анголі і на “розі Африки”. Здобуття незалежності Намібією 21 березня 1990 р.

Збройні конфлікти на постколоніальному просторі. Конфлікт між Великою Британією та Аргентиною щодо Фолклендських (Мальвінських) островів і війна між ними у 1982 році.

ОАЄ і Рух неприєднання у 80-і роки.

Мирне вирішення Китаєм проблем Гонконгу і Макао на переговорах з Великою Британією та Португалією. Проблема Гібралтару.

Політика апартеїду в ПАР - “внутрішній колоніалізм”. Бантустані.

Фактичне завершення деколонізації. Проблеми міні-територій та міні-держав

Тема 10. Активізація діяльності ООН в роки розрядки міжнародної напруженості (початок 60-х-70-ті роки).

Миротворча діяльність ООН: операції на кіпрі та Близькому Сході. Боротьба ООН проти режиму апартеїду в Південній Африці. Комітет з питань політики апартеїду в ПАР. ООН і намібійська проблема. Діяльність ООН у галузі прав людини. Міжнародна конвенція з економічних, соціальних, культурних прав. Стратегія ООН у сфері економічного й соціального розвитку. Проблема роззброєння в діяльності ООН. Розвиток миротворчості та превентивної дипломатії.

Тема 11. Країни Східної Європи в міжнародних відносинах.

Відхід країн Центральної та Східної Європи від системи багатопартійних урядів та укріплення у них комуністичних режимів. “План Маршала” та східноєвропейські країни. Угоди про дружбу та взаємодопомогу між СРСР та східноєвропейськими країнами. Втручання СРСР у внутрішні справи сусідніх

країн. Створення Комінформу. Радянсько-югославський конфлікт. Чистки у країнах Центральної та Східної Європи. Створення Ради економічної взаємодопомоги.

Події у Східному Берліні (1953), початок десталінізації. Польська та Угорська кризи 1956 року та реакція міжнародного співтовариства. Декларація уряду СРСР про основи розвитку і подальшого зміцнення дружби і співробітництва між СРСР та іншими соціалістичними державами від 30 жовтня 1956 р. РЕВ та ОВД наприкінці 50-х – в 60-ті роки. Вихід Албанії з Організації Варшавського Договору. “Празька весна” 1968 року. Втручання країн Варшавського Договору у справу Чехословаччини. “Доктрина Брежнєва”.

ОВД як знаряддя конформізму і підкорення політиці СРСР. Механізм консультацій. Особливості міжнародних відносин країн Східної Європи у 70-і рр. Тимчасова стабілізація внутрішнього становища в Центральній та Східній Європі.

Події у Польщі у 80-х роках. Підтримка профспілки “Солідарність” католицькою церквою та Папою Павлом-Іоанном II. Криза влади і військовий стан в Польщі.

Спроби реформування РЕВ і ОВД. Особлива позиція Румунії та Албанії.

Субрегіональне співробітництво: Вишеградська група, ЦЄІ тощо. Західноєвропейська орієнтація країн ЦСЄ. Утворення ОЧЕС.

Зміни в СРСР та їх вплив на схід Європи. “Оксамитова” революція в ЧСР, крах режиму Чаушеску в Румунії, трансформації ладу в Польщі, Угорщині, Болгарії, Албанії, НДР. Розпуск ОВД і РЕВ. Виведення радянських військ з ЦСЄ.

Об’єднання Німеччини і проблема подолання відставання східних земель від західних.

Тема 12. Інтеграційні процеси в Західній Європі: від Європейських співтовариств до Європейського Союзу.

Ідея об’єднаної Європи після другої світової війни. Перший конгрес “європейського руху” в Гаазі (1948). Створення Ради Європи. Посилення тенденцій регіонального західноєвропейського будівництва. План Шумана та утворення Європейського об’єднання вугілля та сталі. Договори про Європейський оборонний союз, Європейський політичний союз 1952 р. та криза ідеї наднаціонального будівництва.

Дві тенденції в розвитку європейської інтеграції. Договори про Європейське економічне співтовариство (“Спільний ринок”) та Європейське співтовариство по атомній енергії. (березень 1957 р.) Утворення ЄАВТ. “Великий проект” Дж.Кеннеді. Невдалі спроби Великої Британії вступити до ЄЕС. “План Фуше”. Позиція де Голля. Світова енергетична криза та її вплив на європейські інтеграційні процеси. Вступ Великої Британії, Данії і Ірландії до ЄЕС. Формування системи європейського політичного співробітництва. Проект “нової атлантичної хартії” Г.Кіссінджера 1973 року. Особливості розвитку ЄЕС в другій половині 70-х років. Європарламент. Початок функціонування Європейської валютної системи. Проблеми воєнно-політичної інтеграції в Західній Європі.

Подолання суперечок між Німеччиною, Францією і Великою Британією. Перетворення Західної Європи на суперника США на світових ринках. “Особливі” стосунки між США і Великою Британією, їх зміст і вибірковість. Велика Британія як лідер Співдружності Націй, її намагання зберегти свої позиції серед колишніх колоній і домініонів. Роль Франції серед “держав-франкофонів” в світі, в т.ч. щодо проблеми Квебеку; курс на деамериканізацію європейської культури.

Перетворення Європейського Співтовариства на один з важливих світових ринків і центрів виробництва. Розширення ЄС на південь: Греція, Іспанія, Португалія. Маастрихтські Договір про Європейський Союз, як крок до подальшої економічної і політичної інтеграції. Притягальна сила ЄС для країн - не членів. Амстердамський договір. Договір Ніці. Лісабонський договір.

Нові інтеграційні процеси у військово-політичній сфері в Західній Європі. Започаткування та реалізація ідеї входження Західноєвропейського союзу до ЄС в якості складової частини.

Інтеграційна роль НАТО в Європі. Конфлікт між Грецією і Туреччиною.

Інтереси Західної Європи у Середземномор'ї. Залучення середземноморських країн до механізмів ОБСЄ. “Середземноморський діалог” НАТО та “Барселонський процес” ЄС.

Тема 13. Близькосхідна система міжнародних відносин у кінці 40-х –80-х роках.

“Нафтовий фактор” в міжнародних відносинах на Близькому та Середньому Сході після другої світової війни. Крах мандатної системи. Консолідація незалежних держав. Створення Ліги арабських країн. Палестинське питання. Рішення Генеральної Асамблеї ООН (1947 р.) про утворення на території Палестини незалежних арабської та єврейської держав. Радянсько-американські взаємодії у створенні держави Ізраїль. Арабо-ізраїльська війна 1948-1949 років. Родоська угода про перемир'я. Розділ арабської частини Палестини між Ізраїлем, Йорданією та Єгиптом. Проблема палестинських біженців.

Звернення монархії в Єгипті. Націоналізація Єгиптом Суецького каналу. Суецька криза (1956 р.). “План Даллеса”. Англо-франко-ізраїльська агресія проти Єгипту. Становлення “дипломатії ультиматумів” М.С.Хрущова. “Доктрина Ейзенхауера-Даллеса”. Створення ОАР. Блокова політика США в Азії. Створення СЕАТО та СЕНТО. Америко-англійська інтервенція в Лівані та Йорданії.

Американо-ізраїльські відносини в середині 60-х років. Переорієнтація СРСР на підтримку арабських країн і її причини. Закриття Єгиптом Арабської затоки і початок “шестиденної війни” 1967 року, її цілі, хід, результати. Резолюції Ради Безпеки ООН №242 від 22 листопада 1967 року і відношення до неї конфліктуючих сторін. Палестинський рух опору. Роль України в ООН у справі підтримки прав палестинців. Воєнно-політичне та економічне співробітництво СРСР з арабськими країнами.

Арабо-ізраїльська війна 1973 року. “Нафтова криза” і ОПЕК. Реакція США, країн Західної Європи та Японії на нафтове ембарго. Конференція в Женеві з проблем Близького Сходу. Угода про роз'єднання єгипетських та

сирійських військ з військами Ізраїлю. Кемп-Девідська угода з проблем Близького Сходу. Мирний договір між Ізраїлем та Єгиптом.

Загострення палестинської проблеми з початку 80-х років в зв'язку з громадянською війною в Лівані. Позиції США та Ізраїлю. Феська нарада арабських держав і план Рейгана. Початок інтифади та її розвиток і вплив на палестино-ізраїльські відносини. Проблема міжнародного визнання палестинської держави.

Перегляд політики СРСР на Близькому Сході і поновлення дипломатичних відносин з Ізраїлем. Мадридська мирна конференція по Близькому Сході (1991 р.) і курс на двосторонні переговори. Відносини між керівництвом ОВП і урядом Ізраїлю. Ізраїльсько-палестинські переговори у 80-90-х рр. Проблеми автономії і державотворення на арабській території Палестини. Діяльність організацій “Хамас” і “Хезболла”.

Роль Ірану в регіоні. Відносини США з Іраном після 1979 р.

Ставлення країн регіону до участі СРСР у війні в Афганістані. Хід війни в Афганістані і зміни в афганському керівництві. Міжнародна підтримка моджахедів.

Ірано-іракська війна та її припинення. Окупація Кувейту Іраком. Операція “Буря в пустелі”. Програма ООН і МАГАТЕ з ліквідації зброї масового знищення в Іраку. Економічні санкції проти Іраку.

Виведення радянських військ з Афганістану.

Кіпрська проблема. Проголошення незалежної Республіки Кіпр (1960 р.). Грецька політика “енозісу”. “План Лемнітцера”. Державний переворот на Кіпрі (1974). Резолюція ГА ООН з кіпрської проблеми. Створення “турецької федеративної держави Кіпр”. Криза у греко-турецьких відносинах. Курдська проблема: міжнародний аспект.

Тема 14. Міжнародні відносини у Східній Азії.

Міжнародне становище Японії після Сан-Франциського мирного договору. Японсько-американський договір безпеки і “адміністративна угода”. Проблема нормалізації японсько-радянських відносин. Територіальні питання. Спільна японсько-радянська декларація від 19 жовтня 1956 року. Японсько-радянські відносини в 50-і – 70-і роки. Японсько-американський договір про взаємне співробітництво і гарантії безпеки від 19 січня 1960 року.

Громадянська війна в Китайській Республіці. Ставлення СРСР та США до громадянської війни в Китаї. Тактика КПК та Гоміньдану по відношенню до великих держав.

Проголошення Китайської Народної Республіки (1949 р.). Виникнення проблеми Тайваню. Формування радянсько-китайського союзу. Питання про припинення спільної окупації Кореї Радянським Союзом і Сполученими Штатами Америки. Встановлення взаємно ворожих режимів на півдні та на півночі Кореї. Вивід іноземних військ з корейської території. Початок війни в Кореї. Корейське питання в ООН. Роль СРСР та КНР у корейському конфлікті. Вплив війни в Кореї на стан в Європі та міжнародні відносини в цілому. Переніс радянсько-американської конфронтації в Азію. Угода про перемир'я в Кореї (1953 р.). Питання про Корею на нараді в Женеві (1954).

Тайванська криза (1958 р.). Курс Мао Цзедуна на “великий стрибок”. Криза у радянсько-китайських відносинах. Радянсько-китайський прикордонний конфлікт на о.Даманському.

КНР і розвинені країни Заходу. Китайсько-американське зближення і його основи.

Проблема об'єднання в зовнішній політиці корейських держав в 70-ті роки. Нові риси японської зовнішньої політики в 70-ті роки.

Становлення азіатсько-тихоокеанської спільноти - нового центру економічної могутності і політичного впливу в світі. Зменшення значення євроцентризму.

Японо-американський інтеграційний комплекс, його суперечливість. Зовнішньоекономічна стратегія Японії та її особливості: конституційний пацифізм і “економічна дипломатія”. Курс СРСР на створення в Азії системи безпеки на взірць “гельсінської” (80-і рр.). Пропозиції СРСР з цього приводу 1986 і 1988 рр.

Нормалізація відносин СРСР з Китаєм. Розвиток економічних стосунків.

Еволюція зовнішньої політики Китаю в 80-90-х рр. Прагматичний підхід до країн Заходу. Міжнародний резонанс проблеми забезпечення прав людини в Китаї. Діяльність Далай Лами. Значення принципу “дві системи - одна держава” для завершення деколонізації територій Китаю і для вирішення проблеми Тайваню.

Кампучійська проблема. Пол Пот як лідер “красних кхмерів” і його політика.

Розвиток АСЕАН.

Продовження розколу Кореї. Внутрішнє становище в КНДР і створення ракетного потенціалу. Проблема перетворення перемир'я на остаточний мир. Корейська Республіка як могутня індустріальна держава. Перехід від правління військових до обраної влади цивільних.

Тема 15 . Міжнародні відносини в Південно-Східній Азії.

Антияпонська боротьба у В'єтнамі та створення ДРВ. Втручання Франції в Індокитай та його наслідки. Спроба створення Французького союзу та її провал. Поразка Франції в Індокитаї. Англо-нідерландська агресія проти Республіки Індонезія.

Посилення військової присутності США в Південному В'єтнамі. "Теорія доміно" Д.Ейзенхауера. "Тонкінський інцидент" та "Тонкінська резолюція". Американська агресія у В'єтнамі. Позиція СРСР, Франції, Великої Британії з приводу збройного втручання США у справи В'єтнаму. "Гуамська доктрина" Р.Ніксона. Паризька угода щодо В'єтнаму. Створення СРВ.

Війна в Лаосі. Женевська нарада з проблем Лаосу та її рішення. Декларація про нейтралітет Лаосу. Втручання США у внутрішні справи Камбоджі. Розвиток відносин СРСР з країнами Південно-Східної Азії. Створення Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН).“Декларація про мир, свободу і нейтралітет” (1971 р., Куала-Лумпур) та її сутність .

Тема 16. Міжнародні відносини у Південній Азії.

Виникнення сприятливих умов для одержання азіатськими колоніальними країнами політичної самостійності. Звільнення Індії від

колоніальної залежності. “План Маунтбеттена”. Створення домініонів Індії та Пакистану. Становище в азіатських країнах Британської Співдружності. Проблема Кашміру. Індо-пакистанський конфлікт (1949 р.). Проголошення незалежності Бірми і Цейлону.

Китайсько-індійський та китайсько-бірманський прикордонні конфлікти. Проблема португальських колоній в Індії. Конфлікт між Індією та Пакистаном. Ташкентська декларація (1966 р.). Конфлікт між Західним та Східним Пакистаном. Утворення Республіки Бангладеш. Сімльська угода, позиції СРСР, Індії, Великої Британії, США. Інтеграційні процеси в Південній Азії. Кашмірська проблема у сучасних відносинах Індії і Пакистану. Діяльність релігійних і терористичних організацій. Тамільська проблема у Шрі-Ланці і позиція Індії. Створення Асоціації регіонального співробітництва в Південній Азії. Загибель Індіри і Раджива Ганді.

Тема 17. Країни Африки в міжнародних відносинах.

Особливості національно-визвольних процесів в Африці та дестабілізація регіональної обстановки. Панафриканізм та національно-визвольний рух в країнах Африки. Кінець французького господарювання в Північній Африці. Завоювання незалежності народами Марокко та Тунісу. Війна в Алжирі. Євіанські угоди (1962 р.). Початок розпаду колоніальних імперій в Екваторіальній Африці. Розпад британських колоніальних володінь в Африці. Розширення складу Співдружності націй. Рік Африки. Конголезька криза.

Створення браззавільського та касабланського угруповань. Створення ОАЄ, її цілі. Становлення африканської групи в ООН. Громадянська війна в Нігерії. Територіальні проблеми в Африці. Крах португальської колоніальної імперії. Громадянська війна в Анголі. Проблема Півдня Африки. Родезійське та намібійське питання в ООН. Роль України в ООН у вирішенні проблеми апартеїду. Розвиток відносин між африканськими країнами. Країни Африки та Захід. Країни Африки та СРСР.

Північ Африки і арабська солідарність. Постколоніальна Африка як арена боротьби за сфери впливу між Заходом і Сходом. Підтримка СРСР африканських країн “соціалістичної орієнтації”. Роль Куби і СРСР у збройних діях в Ефіопії, Анголі.

Громадянська війна в Ефіопії і Сомалі. Перемога Еритреї у війні з урядом Менгісту Хайле Маріама в Адіс-Абебі.

Спроби ООН і США припинити громадянську війну в Сомалі та їхній провал.

Міжплеменна боротьба між хуту і тутсі в Руанді і сусідніх країнах. Взаємний геноцид. Трибунал в Аруші (Танзанія).

Занепад тридцятирічного правління президента Дж.Мобуту в Конго. Збройний виступ проти Дж.Мобуту повстанців на чолі з Л.Кабілою.

Громадянська війна у Сьєрра-Леоне, Ліберії і участь міжафриканських сил у спробах врегулювання. Роль Нігерії. Проблеми її демократизації.

Діяльність ОАЄ в нових умовах. Невирішеність проблеми Західної Сахари.

Політика Лівії стосовно арабських, африканських і європейських проблем. М.Кадаффі. Бомбардування Лівії літаками США у 1986 р.

Терористичний акт з пасажирським літаком над м.Локкербі (Шотландія, 1988 р.). Санкції Ради Безпеки ООН проти Лівії.

Проблема мусульманського фундаменталізму в Алжирі.

Курс ПАР на налагодження відносин з Мозамбіком та Танзанією в останній період режиму апартеїду. Докорінний поворот в політиці “білої меншості” в ПАР, курс реформ Ф.де Клерка. Обрання президентом ПАР Н.Мандели. Перетворення ПАР на лідера Півдня Африки. Розвиток відносин “нової” ПАР з країнами Заходу.

Тема 18. Латинська Америка в міжнародних відносинах.

Наслідки другої світової війни для країн Латинської Америки. Особливості розвитку національних тенденцій в Латинській Америці. “Доктрина Ларетта”. Пакт Ріо-де-Жанейро (1947). Створення ОАД. IX міжамериканська конференція в Боготі (1948). X міжамериканська конференція в Каракасі. Агресія США проти Гватемали.

Прихід до влади Ф.Кастро на Кубі та проголошення Кубою курсу на приєднання до “соціалістичного табору”. Кубинсько-радянські відносини. Збройний напад на Кубу на Плайя-Хірон (1961). Розміщення ракетної зброї СРСР на Кубі. Карибська криза, американо-радянські контакти по її подоланню (1962). Виключення Куби з ОАД. Політика США по відношенню до латиноамериканських країн. “Союз заради прогресу”. “Доктрина Джонсона-Манна”. Протиріччя в діяльності ОАД. Інтервенція США в Домініканську Республіку. Гуамська доктрина Р.Ніксона 1969 р. Питання про зміну системи міжамериканських відносин. Реформа Статуту ОАД в 1964-1965 рр. III сесія Генеральної асамблеї ОАГ (1973 р.) Протокол Сан-Хосе (1975 р.).

Латиноамериканська інтеграція. Зустріч президентів латиноамериканських країн в Пунта-дель-Есто (1967 р.). “Панамська конвенція” 1975 року і створення латиноамериканської економічної системи (ЛАЕС). Позиція країн Латинської Америки з проблем нового міжнародного економічного порядку. Країни Латинської Америки і Рух неприєднання. Територіальні конфлікти в Латинській Америці. Договір Тлателолко. Конституційний прихід до влади в Чилі уряду Народної єдності та його повалення військовою хунтою. Події у Нікарагуа.

Міжамериканська система під час війни Аргентини з Великою Британією. Роль США. Поразка Аргентини. Усунення військових від влади.

Економічне піднесення в Чилі в 80-90-х рр. Роль А.Піночета.

Критика традицій “мачизмо” в Латинській Америці, дискредитація “влади генералів”.

Силова політика США в Латинській Америці і окупація Гренади (1983 р.). Режим Дювальє на Гаїті та його крах. Переворот на Гаїті в 1991 р. і дії Організації Американських Держав, ООН і США.

Арешт і засудження в США правителя Панами М.Нор’єги. Втручання США у справи Нікарагуа і Сальвадора. Справа “Іран-контрас”. Контадорський процес.

Діяльність ОАД. Субрегіональні організації в Латинській Америці. Інтеграційні процеси. Утворення Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА).

Збройна боротьба в Латинській Америці (Перу, Колумбія тощо). Лівацькі угруповання. Теологія визволення. Наркобізнес і США.

Роль Куби в Латинській Америці. Куба і США. Заходи Куби в зв'язку з розпадом СРСР і згортанням радянської економічної допомоги. Закордонні поїздки Ф.Кастро. Стан територіальних проблем у відносинах між латиноамериканськими країнами.

Тема 19. Українська РСР на міжнародній арені.

УРСР в міжнародних відносинах завершального етапу другої світової війни. Отримання УРСР формально-юридичних прав в галузі зовнішніх зносин. Створення та розгортання діяльності Наркомату закордонних справ. Участь УРСР в Установчій конференції ООН в Сан-Франциско. Вихід УРСР на міжнародну арену. Участь УРСР в розв'язанні повоєнних проблем Європи: характер та межі. УРСР в міжнародних відносинах періоду “холодної війни” та блокового протистояння. УРСР в ООН та інших міжнародних організаціях кінця 40-х – кінця 70-х рр.

Зовнішньополітична діяльність України в міжнародних організаціях у 80-х роках. Проблеми боротьби з апартеїдом, окупацією Намібії, здійснення прав арабського народу Палестини, підготовки конвенції проти найманства.

Проголошення незалежності України у 1991 р. Початок її зовнішньої політики. Розвиток двосторонніх відносин і відкриття посольств. “Основні напрями зовнішньої політики України” (1993 р.).

Україна та європейські, євроатлантичні і субрегіональні організації.

Українська діаспора в зовнішній політиці України. Економічні інтереси України в світі.

Проблеми безпеки України: будівництво збройних сил і виконання Договору ЗЗСЄ, одержання гарантій в зв'язку з приєднанням до ДНЯЗ і відмовою від ядерної зброї. Особливе партнерство з НАТО. Розвиток і проблеми відносин з Росією. Діяльність України в СНД. Територіальні проблеми з сусідніми державами та їх вирішення.

Зовнішньополітичні ініціативи України в Європі, в басейні Чорного моря тощо. Пропозиція щодо створення Ради економічної безпеки в ООН. Схвалення Конвенції про захист персоналу ООН, запропонованої Україною і Новою Зеландією (1994 р.). Здобуття Україною статусу непостійного члена Ради Безпеки ООН.

Участь українських військовослужбовців у миротворчих операціях під мандатом ООН.

Україна і проблеми стабільності в Європі.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

навчальної дисципліни “МІЖНАРОДНЕ ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ”.

Зміст програми навчальної дисципліни “Міжнародне військове співробітництво у військовій сфері” полягає в тому, що вона дозволяє курсантам з урахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду озброїтись базовими знаннями у галузі міжнародних військових відносин та сформувавши

навички й уміння з організації та проведення міжнародного військового співробітництва.

Теоретичні та методичні основи навчальної дисципліни складають: сучасні концепції та теорії міжнародних відносин, концепції щодо функціонування міжнародних організацій та реалізації інтеграційних міжнародних процесів, концептуальні основи організації та проведення міжнародного співробітництва у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, накази і директиви Міністра оборони, відомчі положення та інструкції, статuti, порядок і методика вивчення та аналізу міжнародних відносин у військовій сфері.

Тема 1. Теоретико-методологічні основи міжнародного співробітництва.

Зміст і форми міжнародного співробітництва. Законодавчі акти України щодо міжнародного співробітництва у військовій сфері. Нормативно-правові та нормативні документи Кабінету Міністрів, Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України щодо міжнародного співробітництва у військовій сфері. Спільні нормативно-правові документи України, міжнародних організацій і окремих держав щодо співробітництва у військовій сфері.

Методологічні аспекти міжнародного співробітництва. Категоріальний апарат системи міжнародного співробітництва. Закономірності розвитку міжнародного співробітництва.

Тема 2. Міжнародні організації і їх роль у світовому розвитку.

Загальна характеристика сучасних міжнародних організацій.

Міжнародні організації як основна форма міжнародного співробітництва. Міжнародні міжурядові організації, включаючи ті, до яких входить Україна. Міжнародні неурядові організації.

Організація Об'єднаних Націй. Функціональна і організаційна структура ООН. Система керівних установ ООН. Роль і місце ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів. Використання сили і правила застосування зброї з боку ООН.

Основні міжнародні міжурядові організації. Міжнародні організації Американського континенту. Міжнародні організації Африки. Організація ісламського співробітництва. Співдружність незалежних держав. Шанхайська організація співробітництва. Міжнародні організації Тихоокеанського регіону.

Тема 3. Європейський Союз.

Створення і розвиток Європейського Союзу. Принципи і цілі діяльності ЄС. Характерні риси процесу розширення ЄС. Процедура вступу до ЄС. Проблеми і тенденції трансформації Європейського Союзу.

Організаційна структура та функціонування Європейського Союзу. Основні інститути та керівні органи Євросоюзу. Характеристика діяльності керівних органів ЄС. Механізм прийняття рішень у ЄС.

Перспективи і проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. Сучасний стан ЄС та проблеми євроінтеграції України. Основні напрями, та механізми співпраці між Україною та ЄС. Нормативно-правова база

співробітництва України та ЄС. Перспективи асоціації та інтеграції України до ЄС.

Європейська політика безпеки та оборони. Військова структура Європейського Союзу. Структура військового управління ЄС. Концепція ЄС щодо бойових груп. Військові операції та антитерористична діяльність ЄС.

Співробітництво України та Європейського Союзу у військовій сфері, його нормативно-правова база. Реалізація основних напрямів співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України з Європейським Союзом та його військовою структурою. Основні заходи співробітництва та їх результати.

Тема 4. Інтегрування держав світу у безпекові організації

Формування основ сучасної глобальної системи міжнародної безпеки. Формування та розвиток структур регіональної безпеки.

Організація Об'єднаних Націй – глобальна безпекова організація, її основні механізми забезпечення міжнародної безпеки. Нормативно-правова база ООН щодо забезпечення міжнародної безпеки, миротворчої та гуманітарної діяльності. Системи миротворчої та гуманітарної діяльності ООН.

Основні міжнародні безпекові організації на євроатлантичному та євразійському просторі. Системи колективної безпеки політичної Європи та Північної Америки. Організація Північно-Атлантичного договору. Механізми забезпечення безпеки в Європейському союзі. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ) та система забезпечення безпеки у Північній Євразії.

Основні міжнародні безпекові організації інших регіонів світу. Системи колективної безпеки Американського континенту, Африки та Близького Сходу, Азії та Океанії.

Співробітництво України та Збройних Сил України з ОБСЄ та ОДКБ, його нормативно-правова база.

Тема 5. Організаційна структура НАТО та механізм її функціонування у сучасних умовах.

Політико-правова регламентація діяльності організації Північно-Атлантичного договору. Воєнно-політичні передумови створення НАТО. 2. Договірні-правові основи формування та функціонування Альянсу. Основні етапи розвитку НАТО.

Структура НАТО. Цивільні керівні органи та елементи структури Організації Північно-Атлантичного договору. Військові керівні органи та структура Військової організації НАТО. Механізм прийняття та реалізації політичних та військових рішень в НАТО.

Система забезпечення стабільності та міжнародної безпеки у євроатлантичному регіоні. Зміни у спільній політиці Альянсу після завершення “холодної війни”. Сучасні погляди на сутність і зміст діяльності НАТО. Сучасна стратегічна концепція НАТО. Роль Альянсу у забезпеченні стабільності у євроатлантичному регіоні та інших регіонах світу.

Політика розширення Альянсу, критерії вступу, реалізація національних планів щодо членства. Позитивний досвід нових членів Альянсу щодо реалізації планів щодо членства у НАТО, трансформації оборонної сфери для

формування сучасної оборонної політики держави та реформування Збройних Сил України.

Становлення, основні етапи відносин України та НАТО. Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО. Комісія Україна–НАТО (КУН), 5 спільних робочих груп Україна - НАТО та внутрідержавна Комісія з питань партнерства України з Організацією Північно-Атлантичного договору. Річні національні програми співробітництва Україна–НАТО (РНП) та відповідні Плани заходів.

Політика євроатлантичної інтеграції України: рішення та їх реалізація, проблеми та перспективи.

Співробітництво України з НАТО щодо реформуванні сектору безпеки і оборони, у військовій та військово-технічній сферах. Позитивний досвід нових членів Альянсу щодо реалізації планів щодо членства у НАТО, трансформації оборонної сфери для формування сучасної оборонної політики держави та реформування Збройних Сил України. Участь України в Програмі НАТО «Партнерство заради миру» та інших програмах Альянсу. Програма Трастового фонду НАТО/ПЗМ з утилізації надлишкових запасів боєприпасів, легких озброєнь і стрілецької зброї та переносних зенітно-ракетних комплексів в Україні. Програма НАТО щодо соціальної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас, у т.ч. внаслідок реформування Збройних Сил України.

Співробітництво Збройних Сил України зі структурами НАТО та відповідна діяльність органів міжнародного співробітництва.

Тема 6. Теоретичні та правові аспекти міжнародного співробітництва Збройних Сил України.

Зовнішньополітична діяльність України та місце у неї співробітництва у військовій сфері. Нормативно-правові засади зовнішньої політики, забезпечення національної безпеки та національних інтересів шляхом міжнародного співробітництва. Історично-цивілізаційні підстави європейської інтеграції України. Оцінка перспектив безблокового статусу України та участі у системах колективної безпеки на європейському континенті.

Сучасне міжнародне співробітництво України в оборонній та військовій сферах. Нормативно-правова база міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України, її удосконалення у відповідності з реалізацією зовнішньої політики України та розвитку систем національної безпеки і оборони. Основні вимоги Положення про організацію та проведення міжнародного співробітництва у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України. Основні вимоги Інструкції з організації участі національних контингентів (персоналу) Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Зміст, мета, види та основні завдання міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України. Організація міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України, її принципи та зміст. Організаційна структура міжнародного співробітництва. Класифікація заходів міжнародного співробітництва. Функції основних елементів організаційної структури міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Тема 7. Концептуальні засади, організація та організаційна система міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Концептуальні засади міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України. Мета, види та напрями міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Военно-політичне співробітництво як складова зовнішньополітичних зносин України. Военно-технічне співробітництво як складова зовнішньоекономічних зносин України. Військове співробітництво як складова воєнної політики України.

Основи довгострокового планування міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України. Багатовекторність зовнішньої політики України та міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України. Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року. Стратегічний оборонний бюлетень України. Система інформування іноземних партнерів про пріоритетні завдання розвитку оборонної сфери та Збройних Сил України. Біла книга “Збройні Сили України”.

Основи організації міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України. Принципи організації міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України. Класифікація та форми проведення заходів міжнародного співробітництва. Специфічні види міжнародного співробітництва. Верифікаційна діяльність Збройних Сил України.

Організаційна структура міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України, її склад та функціональна структура. Основні завдання Міністерства оборони України, його керівного складу щодо міжнародного співробітництва. Основні завдання Генерального штабу Збройних Сил України, його керівного складу та командувань видів Збройних Сил України щодо міжнародного співробітництва.

Загальна система взаємодії органів міжнародного співробітництва та структурних підрозділів Міністерства оборони України та органів військового управління Збройних Сил України щодо міжнародного співробітництва.

Основні завдання та функції органів міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Тема 8. Миротворча діяльність Збройних Сил України в рамках міжнародного військового співробітництва.

Загальнотеоретичні аспекти миротворчої діяльності. Становлення та розвиток поглядів на миротворчість. Сутність та зміст миротворчої діяльності.

Типологія міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки. Головні аспекти миротворчої діяльності під егідою ООН та ОБСЄ. Стан та перспективи миротворчої діяльності НАТО та ЄС. Особливості, проблеми та перспективи миротворчої діяльності в Африці.

Погляди державного та військового керівництва України щодо перспектив участі національних контингентів та національного персоналу у

міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки. Нормативно-правові засади миротворчої діяльності Збройних Сил України.

Особливості підготовки та участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Зміст та заходи підготовки національних контингентів (персоналу) до участі в міжнародних операціях з підтримання і безпеки. Всебічне забезпечення підготовки та проведення миротворчих операцій. Досвід виконання миротворчих завдань українськими національними контингентами та персоналом в сучасних місіях ООН, ОБСЄ та НАТО.

Тема 9. Основи організації та планування міжнародного військового співробітництва.

Методичні аспекти планування міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Програми (плани) співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України з оборонними відомствами зарубіжних держав на 1 – 2 роки. План заходів військового співробітництва Збройних Сил України на рік. Зведений план заходів міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України на рік. Поточне планування міжнародного співробітництва.

Методичні аспекти організації підготовки та проведення заходів міжнародного співробітництва. Завчасна та безпосередня підготовка заходів міжнародного співробітництва. Робота органів міжнародного співробітництва щодо організації та забезпечення проведення заходів міжнародного співробітництва, координації відповідної роботи структурних підрозділів Міністерства оборони України та органів військового управління Збройних Сил України. Звітування про проведені заходи міжнародного співробітництва. Контроль за виконанням досягнутих домовленостей та інших результатів проведених заходів, їх врахування в плануванні міжнародного співробітництва.

Тема 10. Антитерористична діяльність в системі забезпечення національної безпеки України.

Сутність терору та тероризму, їх еволюція в історії людства. Визначення та типологія терору та тероризму. Історія тероризму та боротьби з ним.

Основні законодавчі акти України щодо антитерористичної діяльності. Міжнародно-правові засади антитерористичної діяльності. Актуальні аспекти вдосконалення нормативно правової бази антитерористичної діяльності на національному та міжнародному рівнях.

Антитерористичний центр при Службі безпеки України та його взаємодія з органами військового управління Збройних Сил України.

Участь Збройних Сил України в антитерористичній діяльності.

8. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

навчальної дисципліни “ТАКТИКА”:

Зміст програми навчальної дисципліни “Тактика” полягає в тому, що вона дозволяє курсантам засвоїти базові знання з тактики, сформувані навички й

уміння з організації та ведення сучасного бою та інших тактичних бойових дій, управління підрозділами, їх всебічного забезпечення.

Методичні основи навчальної дисципліни складають вимоги бойових статутів Збройних Сил України, накази і директиви Міністра оборони, відомчі положення та інструкції.

Тема 1. Збройні Сили України.

Основні положення Воєнної доктрини. Призначення, організація і склад ЗС України. Призначення і склад видів ЗС України. Основи сучасного загальновійськового бою. Сутність, характерні риси і вимоги до сучасного загальновійськового бою. Сили і засоби сучасного бою.

Тема 2. Основи бойового застосування механізованих (танкових) підрозділів.

Організація, озброєння і бойова техніка механізованих підрозділів. Тактико-технічні характеристики основних зразків озброєння і бойової техніки. Основи бойового застосування механізованих підрозділів (відділення, взвод) в обороні. Загальні положення. Побудова оборони механізованого відділення, взводу. Ведення оборонного бою механізованим відділенням (танком), взводом. Основи бойового застосування механізованих підрозділів (відділення, взвод) в наступі. Загальні положення наступу. Бойовий порядок взводу в наступі. Взвод, відділення, танк в наступі. Порядок нанесення тактичної обстановки на робочу карту. Вивчення умовних позначень для нанесення тактичної обстановки на робочу карту.

Тема 3. Основи бойового застосування механізованих (танкових) підрозділів.

Бойові документи з управління військами. Види бойових документів і вимоги, що до їх оформлення. Бойовий наказ, бойове і попереднє розпорядження їх зміст і порядок оформлення. Порядок ведення робочої карти. Вогневі можливості механізованих (танкових) підрозділів. Умови, що впливають на вогневі можливості механізованих (танкових) підрозділів. Методика оцінки вогневих можливостей. Розробка картки вогню відділення, танку. Складання картки вогню відділення, танку. Оцінка вогневих можливостей механізованого відділення, танку. Розробка схеми вогню механізованого взводу в обороні. Оцінка вогневих можливостей механізованого (танкового) взводу. Робота командира механізованого взводу при організації оборонного бою поза зіткнення з противником. Порядок і зміст роботи командира механізованого взводу щодо організації оборони. Прийняття рішення командиром механізованого взводу, його оформлення на робочій карті. Розробка та оформлення бойового наказу командира механізованого взводу та доведення його до підпорядкованих підрозділів. Управління механізованим взводом в ході ведення оборонного бою.

Тема 4. Дії механізованого взводу (відділення) на контрольно-пропускному пункті (спостережному пості) під час участі у миротворчих операціях.

Дії механізованого взводу (відділення) на контрольно-пропускному пункті (спостережному пості) під час участі у миротворчих

операціях. Завдання, які покладаються на миротворчі сили та способи їх виконання. Призначення, види, обладнання, розташування та завдання які покладені на контрольно-пропускний пункт та спостережний пост. Бойова готовність контрольно-пропускного пункту та спостережного поста. Порядок використання сили та затримання порушників. Патрулювання у зоні відповідальності. Робота командира механізованого взводу (відділення) при організації дій на контрольно-пропускному пункті (спостережному пості) під час участі у миротворчих операціях. Взвод на КПП. Денний патруль. Нічне патрулювання. Охорона бази миротворчих сил.

Тема 5. Організація і озброєння механізованого (танкового) батальйону.

Організаційна структура, озброєння і бойова техніка механізованого батальйону на БМП. Організаційна структура, озброєння і бойова техніка механізованого батальйону на БТР. Організаційна структура, озброєння і бойова техніка танкового батальйону.

Тема 6. Управління підрозділами та частинами.

Управління підрозділами та частинами. Сутність управління та вимоги до нього. Завдання штабів і вимоги до їх роботи. Порядок і зміст роботи командира з прийняття рішення. Робота штабу із збирання й вивчення даних обстановки.

Тема 7. Механізовані (танкові) підрозділи сухопутних військ в обороні.

Механізовані (танкові) підрозділи в обороні. Загальні положення. Підготовка оборони. Ведення оборони. Управління підрозділами батальйон (рота) в обороні. Порядок і послідовність роботи командира підрозділу під час прийняття рішення на оборону. Бойовий наказ командира батальйон (рота) на оборону. Робота командира по організації і веденню оборонного бою. Доповідь вихідної обстановки. Доповідь вихідної обстановки. Прийняття рішення командиром батальйону на оборону. Відпрацювання наказу командиром батальйону на оборону. Доповідь рішення командиром батальйону на оборону.

Тема 8. Механізовані (танкові) підрозділи сухопутних військ у наступі.

Основи організації і ведення наступу механізованих (танкових) підрозділів. Основи організації наступу. Побудова бойового порядку та завдання, які призначаються підрозділам у наступі. Вогневе ураження противника. Ведення наступу механізованими (танковими) підрозділами. Управління підрозділами (батальйон, рота) в наступі. Порядок і послідовність роботи командира підрозділу під час прийняття рішення на наступ. Зміст бойового наказу командира підрозділу на наступ. Робота командира батальйону з організації наступального бою. Вивчення і відпрацювання на карті вихідної обстановки і завдань батальйону на наступ. Доповідь вихідної обстановки і висновків із з'ясування завдання та оцінки обстановки. Доповідь рішення командира батальйону на наступ. Постановка завдань підрозділам на наступ.

Тема 9. Пересування і розташування на місці підрозділів і частин.

Розташування на місці. Район розташування підрозділів на місці. Інженерне обладнання районів. Організація сторожової і безпосередньої охорони. Марш, його цілі, види й умови здійснення. Побудова похідного порядку. Нормативи маршу. Організація похідної охорони. Дії підрозділів в

районі розміщення і на марші. Усвідомлення задачі, прийняття рішення на здійснення маршу. Встановлення задачі підлеглим. Управління підрозділами в ході здійснення маршу. Нанесення на робочу карту елементів бойового порядку під час здійснення маршу та розташування в районі зосередження.

Тема 10. Організація, озброєння підрозділів родів військ сухопутних військ ЗС України.

Організація, озброєння та бойові можливості артилерійських підрозділів Сухопутних військ ЗС України. Організація озброєння та бойова техніка артилерійських дивізіонів 2С1, 2С3, реактивного артилерійського дивізіону «ГРАД», протитанкового артилерійського дивізіону. Бойові можливості та бойовий порядок підрозділів артилерії під час виконання завдань. Основи бойового застосування, організаційно-штатна структура, бойові можливості зенітного ракетно-артилерійського дивізіону.

Тема 11. Бойова і мобілізаційна готовність підрозділів і частин Збройних Сил України.

Бойова і мобілізаційна готовність ЗСУ. Визначення бойової та мобілізаційної готовності. Ступені бойової готовності. Мобілізаційна робота, яка проводиться в підрозділах.

Тема 12. Основи організації зв'язку та скритого управління військами в підрозділах і частинах.

Основи організації зв'язку в підрозділах і частинах. Організація радіозв'язку в радіомережах і на радіонапрямах. Організація проводового зв'язку. Радіообмін, вимоги до ведення радіопереговорів. Склад, призначення та можливості вузла зв'язку. Робота з переговорними таблицями, таблицями сигналів та кодовою картою. Організація скритого управління військами. Роль значення і вимоги, які висувуються до СУВ. Документи кодового зв'язку. Призначення, загальні принципи побудови таблиць. Способи кодування топографічних карт.

Тема 13. Забезпечення бойових дій військ.

Забезпечення бойових дій військ. Цілі та види бойового забезпечення. Основні завдання що вирішує кожний вид бойового забезпечення. Основні завдання, що вирішує технічне забезпечення. Основні завдання, що вирішує тилове забезпечення. Склад, призначення та можливості групи інженерного забезпечення та роти рхб захисту. Склад, призначення та можливості ремонтно-відновлювального батальйону. Склад, призначення та можливості батальйону матеріального забезпечення.

Тема 14. Розвідка – основний вид бойового забезпечення.

Види, роль і визначення воєнної розвідки. Вимоги, які висовуються до неї. Цілі, задачі і об'єкти тактичної розвідки. Способи її ведення. Розвідувальні підрозділи та розвідувальні органи які виділяються в частинах та з'єднаннях. Задачі розвідки в основних видах бою. Організація і ведення розвідки в основних видах бою. Збір, вивчення, узагальнення даних про противника. Нанесення ситуації на робочу карту. Доповідь начальника розвідки з оцінки противника.

Тема 15. Інженерні забезпечення.

Призначення інженерних загороджень та вимоги до них. Види протипіхотних та протитанкових загороджень. Подолання інженерних загороджень. Типи протитанкових та протипіхотних мін армій провідних країн світу. Тактико-технічні характеристики ПТ і ПП мін армій провідних країн світу. Засоби виявлення і знешкодження мін. Інженерне обладнання і маскуванню позицій і районів розташування підрозділів СВ. Розташування, призначення та послідовність зведення інженерних споруд. Укриття для особового складу, озброєння та бойової техніки. Маскування інженерних споруд.

Тема 16. Організація, озброєння та бойова техніка підрозділів, частин та з'єднань армії США і ФРН.

Загальна характеристика ЗС США, призначення, склад. Організація озброєння *мпб (тб)* СВ США. Мотопіхотні (танкові) підрозділи в різноманітних видах бою. Загальна характеристика збройних сил ФРН, їх склад. Організація озброєння *мпб (тб)* ФРН. Мотопіхотні (танкові) підрозділи в наступі і обороні. Структура, організація, завдання Північно-Атлантичного союзу та стандарти НАТ. Організація та структура НАТО. Мета та завдання НАТО. Стандарти НАТО.

Тема 17. Основи підготовки та дії частин і підрозділів під час проведення миротворчої операції.

Загальні положення щодо миротворчих операцій. Підготовка частин і підрозділів до участі в миротворчій операції. Дії частин і підрозділів у складі миротворчих сил під час проведення миротворчої операції. Робота командира роти (батальйону) з організації дій підрозділів у складі миротворчих сил. Доповідь вихідної обстановки. Прийняття рішення командиром батальйону у складі миротворчих сил. Управління діями підрозділів у складі миротворчих сил.

Тема 18. Дії механізованих (танкових) підрозділів в складі загальновійськового угруповання (ЗВУ) по локалізації і нейтралізації збройних конфліктів.

Склад, основні завдання і спеціальні способи бойових дій батальйонних тактичних груп. Підготовка бойових дій батальйонної тактичної групи. Особливості ведення бойових дій батальйонною тактичною групою. Дії *бтг* на етапі припинення збройного конфлікту. Нанесення вихідних даних обстановки на робочу карту командира *бтг*. Доповідь вихідної обстановки. Доведення бойових завдань підрозділам *бтг* щодо блокування і ліквідації НЗФ. Дії *бтг* по прикриттю державного кордону. Нанесення вихідних даних обстановки на робочу карту командира *бтг*. Доповідь вихідної обстановки. Доведення бойових завдань підрозділам *бтг* щодо ведення дій по прикриттю держкордону. Здійснення контролю щодо підготовки командирів і підрозділів *бтг* до бою по прикриттю державного кордону.

III. ЛІТЕРАТУРА

1. Література з навчальної дисципліни “МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА”:

1. Белокриницкий В.Я. Москаленко В.Н. Шаумян Т.Л. Южная Азия в мировой политике. – М., 2003.
2. Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України / Відп. Ред. Б.О.Парахонський. – К., 2008.
3. Богатуров А. Д. Великие державы на Тихом океане : История и теория междунар. отношений в Вост. Азии после второй мировой войны (1945-1995) М. 1997.
3. Борділовська О.А. Республіка Індія: у пошуках власного шляху. – К., 2005.
4. Быстрова Н.Е. СССР и формирование военно-блокового противостояния в Европе (1945-1955 гг.). — М., 2007.
5. Годі Сандро. Урядування в об'єднаній Європі. -К, 2004.
6. Годун С. Д. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. -К., 1999.
7. Горенко О. Соціальні горизонти європейського єднання і Україна: концептуально-історичні підходи і політична практика. - К., 2007.
8. Грибков А.И. Судьба Варшавского договора. - М.1998.
9. Грицяк І. А., Немиря Г. М., Палій О. М. Європейська інтеграція. Опорний конспект дистанційного курсу. ~ К., 2004.
10. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу. - К., 2004.
11. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції. -К., 2006.
12. Європейський Союз: Підручник/ Колектив авторів, Видання друге, доповнене та виправлене. – К.: НАОУ, 2008. – 397 с.
13. Європейський Союз. Словник-довідник. Ред. М. Марченко, видання 2-ге. - К., 2005.
14. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку/ В.В.Копійка, Т.І.Шинкаренко, М.А.Миронова. - К.:Знання, 2010.
15. Європейський Союз та Україна. Стратегія відносин в контексті розширення / Інститут регіон. та європ. досліджень “ЄвроРегіо Україна”. – К., 2003.
16. Кальвокоресси П. Мировая политика после 1945 года. Т.1. - М.2000
17. Канинская Г.Н., Наумова Н.Н. История западноевропейской интеграции. Учебное пособие. Ярославль, 1998.
18. Кондратенко Ю. Право Європейського Союзу - особлива модель регулювання міжнародних відносин // Право України. - 2005. - № 7.
19. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу: Монографія. – К., 2002.
20. Копійка В.В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна. -К., 2005.
21. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування. – К. Знання, 2009.

22. Коппель О.А., Пархомчук О.С Міжнародні відносини ХХ століття. – К., 1999.
23. Ларионова М.В. Актуальные проблемы глобального управления: «Группа восьми» и международные многосторонние институты. М., 2007.
24. Международные организации системы ООН. Справочник. - М., 1990.
25. Міжнародні відносини та світова політика: підручник ./ кер.авт.кол. В.Ю. Крушинський; за ред. В.А.Манжолі. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2010.
26. Міжурядові регіональні організації. – К., 2001.
27. Млечин Л.М. Холодная война: политики, полководцы, разведчики. М. Центрополиграф. 2009.
28. Нешатаева Т.Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании. – М., 1999.
29. Новицький В. Інтеграція як інструмент сучасного розвитку та геополітики // Політика і час., 2003, № 11.
30. Политические кризисы и конфликты 50-60-х годов в Восточной Европе. - М.1993.
31. Посольський В. Конституційний устрій Європейського Союзу. - К.,2005.
32. Проді Романо. Задум об'єднаної Європи. - К, 2004.
33. Розширення Європейського Союзу: нові можливості та перспективи для України. Матеріали "круглого столу". - ІС, 2004.
34. Рыбас С.Ю. Громько. Война, мир и дипломатия. - М.: Молодая гвардия, 2011.
35. Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918-2003. Том третий. События. 1945-2003. - М.2003.720 с.
36. Советская внешняя политика в годы «холодной войны». - М.1995.
37. Современные международные отношения. Учебник / М.: РОССПЭН, 1999.
38. Современные международные отношения и мировая политика / Под ред. А.В. Торкунова. — М., 2004.
39. Теория международных отношений на рубеже столетий / Под ред. К. Буса и С. Смита. Пер. с англ. – М., 2002.
40. Холодная война 1945-1964: Историческая ретроспектива / Отв. Ред. Н.И.Егоров, А.О. Чубарьян. – М., 2003.
41. У истоков “социалистического содружества”. СССР и восточноевропейские страны в 1944-1949 гг. - М., 1995.
42. Филитов А.М. Германский вопрос: от раскола к объединению.- М.1993.
43. Хазанов А. М. Гомаа Хамди. Политика СССР в "третьем мире" (Азия и Африка) в годы "холодной войны" М., 1997.
44. Хотченков А. НАТО – 50 лет // В 1999. – №4. – С. 9 – 17.
45. Хрусталеv М.А. Международные отношения на Ближнем Востоке: Учебное пособие. - М.: МГИМО, 2002.
46. Шемятенков В. Г. Европейская интеграция: Учебник для студентов

вузов. – М., 2003.

47. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин. - К., 2004.

48. Шишков Ю. В. Интеграционные процессы на пороге XXI века: Почему не интегрируются страны СНГ. – М., 2001.

49. Україна на шляху до Європи. Упорядники В.Шкляр, А.Юричко. -К., 2006.

2. Література з навчальної дисципліни “МІЖНАРОДНЕ ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ”:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К., 1996. – 78 с. (остання редакція - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>)

2. Закон України “Про засади внутрішньої та зовнішньої політики”. Відомості Верховної Ради України, 2010, № 40, с.527 (в останній редакції - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>)

3. Закон України “Про основи національної безпеки України”. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 39, с.351 (в останній редакції - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>)

4. Закон України “Про міжнародні договори України”. Відомості Верховної Ради України, 2004, № 50, с.540 (в останній редакції - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>)

5. Закон України “Про дипломатичну службу”. Відомості Верховної Ради України, 2002, № 5, с. 29 (в останній редакції - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2728-14>)

6. Закон України про боротьбу з тероризмом, 2003 р., в останній редакції 2013 р. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 25, с.180 (в останній редакції - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>)

7. Указ Президента України від 15.06.2009 № 435 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 року “Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України”. Офіційний сайт Міністерства оборони України mil.gov.ua

8. Указ Президента України від 27 серпня 2003 р. № 913 “Про Концепцію військово-технічного співробітництва України з іноземними державами на період до 2010 року” // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 35. – С.10–17.

9. Положення про організацію та проведення міжнародного співробітництва у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України (затверджене наказом Міністра оборони України від 23.08.2006 р. № 502).

10. Інструкція з організації участі національних контингентів (персоналу) Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки”, що запроваджена наказом МО України від 28.12.2011 № 840 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства оборони № 220 від 01.04.2013).

11. Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України (Введено в дію Указом Президента України у 2009 р.)

12. Декларація про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму, затверджена резолюцією 49/60 Генеральної Асамблеї ООН від 9.12.1994. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_502

13. Бюлетень Генерального Секретаря ООН "Щодо застосування міжнародного гуманітарного права для Сил ООН з підтримки миру" (1999 року)

14. Конвенція про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй від 13.02.1946 (http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_150)

15. Конвенція ООН щодо безпеки персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу від 9.12.1994, http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_025

16. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору, http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_002

17. Антипенко В.Ф. Современный терроризм: состояние и возможности его упреждения. – К., 1998.

18. Брежнева Т., Їжак О., Шевцов А. Євроатлантична інтеграція України: військово-політичні аспекти: Монографія. – Д., 2003.

19. Васильев В. Международное сотрудничество Украины в сфере разоружения и контроля над вооружениями // Підприємництво, госп-во і право. – 2002. – № 6. – С. 93–97.

20. Глушков В.О., Долженков О.Ф. Організаційно-правові основи боротьби з тероризмом // Актуальні проблеми держави та права: Зб. наук. праць — Одеса, 2000. – Вип. 8.

21. Дзюба М.Т., Жарков Я.М. Міжнародне військове співробітництво. Конспект лекцій. Частина I. К.: ВІКНУ, 2008. – 201 с.

22. Дзюба М.Т., Жарков Я.М. Міжнародне військове співробітництво. Конспект лекцій. Частина II. К.: ВІКНУ, 2009. – 201 с

23. Дронговський О.С. Правове регулювання участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки. Видання Національного університету оборони України імені Черняхівського, ibis-nbuiv.gov.ua

24. Довідник з питань міжнародного військового співробітництва та участі України у міжнародних миротворчих операціях. – К., 2001.

25. Ємельянов В.П. Злочини терористичної спрямованості. – Харків: Рубікон, 1997;

26. Іващенко Г. Значення воєнної термінології у військовому співробітництві: [Щодо проблеми координації та впровадження термінології в галузі міжнародного військового співробітництва] / Г. Іващенко, Л. Голопатюк // Наука і оборона. – 2003. – № 3. – С.27 – 32.

27. Коваленко В.В., Журавльов В.П. Кримінально-правовий аспект тероризму // Актуальні проблеми держави та права: Зб. наук. праць. — Одеса, 2000. – Вип. 8.

28. Крутов В.В. Теоретико-правові і тактико-спеціальні проблеми боротьби з тероризмом: Автореф. дисертації д-ра юр. наук. – К., 1998.

29. Марченко Ю.В. На тлі ціннісної кризи. Тероризм: анатомія витоків // Політика і час. – 2003. – № 12. – С. 61-66.

30. Марченко Ю.В. Концептуальні і нормативно-правові аспекти антитерористичної діяльності // Політологічний вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2003. – № 15. – С. 128-137.

31. Марченко Ю.В. Нормативно-правові та організаційні засади антитерористичної діяльності (міжнародний досвід) // Нова парадигма, вип. 37. – К., 2004. – С. 213-222.

32. Новіков Е. Тенденції інтернаціоналізації воєнно-промислових комплексів країн НАТО: Воєнно-економічне співробітництво країн — членів НАТО // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 1. – С. 155–165.

33. Парахонський Б.О. Перспективи України у системі європейської та євроатлантичної безпеки // Стратегічна панорама. - 2004. - № 4.

34. Партнерство заради миру. Рамковий документ // Довідник з питань міжнародного військового співробітництва. – Київ, 2003. с.112–116.

35. Північно-Атлантичний договір. Вашингтон, 4 квітня 1949 р.

36. План дій щодо боротьби з тероризмом. Празькій Самміт НАТО 22 листопада 2002 року.

37. Романов О. Україна в НАТО: перспективи присутності: [Співробітництво України із військовими відомствами інших країн як важлива складова міжнародного співробітництва України, яке має особливе значення для національної безпеки і оборони нашої держави] // Юрид. журн. – 2005. – № 7. – С. 67–70.

38. Стратегічне управління військово-технічним співробітництвом в інтересах забезпечення воєнної безпеки України / [В.М.Бегма, О. М. Загорка, В. О. Косевцов, В. М. Шемаєв]; За заг. ред. І. С. Руснака; Рада нац. безпеки і оборони України; Ін-т пробл. нац. безпеки, Нац. акад. оборони України. – К., 2005. – 224 с.

39. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин: підручник. В.А.Манжола, В.Ю. Константинов, С.В. Андрущенко та ін.; кер.авт.кол. В.А. Манжола; за ред. Л.В. Губерського. — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. — 512 с.

3. Література з навчальної дисципліни “ТАКТИКА”:

1. Воєнна доктрина України.

2. Довідник з Протиповітряної оборони. – Київ: МО України, Харків: ХВУ, 2003. – 368 с.

3. Основні напрями реформування та розвитку Збройних Сил України на період до 2017 р

4. Противовоздушный бой. Ф.К. Неупокоев М. 1989

5. Тактика: підручник / В.В. Вішняков, Г.А. Дробаха, А.А. Каленський, Є.Б. Смірнов – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 735с.

6. Тактична підготовка солдата, механізованого відділення і взводу: Навчально-методичний посібник / Мірошніков С.В., Каленський А.А., Шворов С.А., Сморгчов А.Б., Присяжнюк В.А. – К.: Видавництво географічної літератури «Обрії», 2008. – 128с.

7. Алексеев А. Анализ боевого применения авиации США в ходе

операції "Решительная сила" – Ел. ресурс. – Режим доступу:
<http://attend.to/commi>

8. Бойовий статут Сухопутних військ, ч. II, МОУ.
9. Бойовий статут Сухопутних військ, ч. III, МОУ.
10. Горшков А. Высокоточное оружие в операции «Свобода Ираку» // Независимое военное обозрение – 2004 - № 18, С. 6.
11. Єрмошин М.О., Федай В.М. Боротьба в повітрі: Навчальний посібник. – Х.: ХВУ, 2004.
12. Підручник "Тактика" (рота, батальйон), МОУ, Од. інс. СВ., 1997 р.
13. Сокут С. Афганістан: хроніка боевых действий // Независимое военное обозрение – 2001 - № 41, С. 5.
14. Стрельников В.К. Средства воздушно-космического нападения противника и их характеристика как целей для войск ПВО. – Харьков: ВИРТА ПВО, 1988. – 413 с.
15. Тактика ВПВО "Основы боевого применения частей родов войск ПВО" КВИРТУ 1987г.
16. Тактика радіотехнічних військ. Курс лекцій// За ред. Ю.І. Рафальського. – Харків: Харківський університет Повітряних Сил, 2005. – 117
17. Ткаченко В.І., Даник Ю.Г., Дробаха Г.А., Карпенко В.І., Пащенко Р.Е., Смірнов Є.Б. Теорія і техніка протидії безпілотним засобам повітряного нападу. Застосування і перспективи розвитку. Виявлення малопомітних засобів повітряного нападу. – Харків: ХВУ, 2002. – 220 с.

Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри зарубіжної воєнної інформації, протокол № 6 від 12 11 2013 р.

Начальник кафедри зарубіжної воєнної інформації

Я.М. ЖАРКОВ

"13" 11 2013 року

Розглянуто та ухвалено на засіданні Вченої ради військового гуманітарно-лінгвістичного факультету, протокол № 4 від 17 12 2013 р.

Начальник військового гуманітарно-лінгвістичного факультету

полковник

Ю.В. ДУЛІЧ

"17" 12 2013 року